

กระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบล
สันติสุข: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่
จังหวัดศรีสะเกษ*

Process of Building Role Model of
Community-based Paralegals for Building Peaceful
Sub-district : A Case Study of Sawai Sub-district,
Prangkhue District, Srisaket Province

^{1*} สมบัติ วงศ์กำแหง, ¹พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ ²วันชัย วัฒนศัพท์

^{1*} Sombat Wongkamhaeng, ¹Phramaha Hansa Dhammahāso
and ²Vanchai Vatanasapt

^{1*} สาขาวิชานิติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1*} Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² Chaiyaphum Rajabhat University

^{1*} Corresponding Author. E-mail: sombatlaw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการใช้กฎหมายเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ 2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนิติกรชุมชนต้นแบบในวิทยาการสมัยใหม่และในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เสนอกระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือผู้นำชุมชนตำบลสวาย

ผลการวิจัย พบว่า

1) ตำบลสวายมีปัญหาการใช้กฎหมาย ความขัดแย้ง การกู้เงินนอกระบบ ที่ดินทำกิน ปัญหาโค กระบือ โฉนดที่ดินและการแบ่งทรัพย์สิน 2) แนวคิดนิติกรชุมชนในวิทยาการสมัยใหม่ มียุติธรรมชุมชน และมีผู้นำชุมชนใกล้เคียงข้อพิพาทด้วยความประนีประนอม ให้อภัยกันและกัน ไม่มีอคติ มีเมตตากรุณาต่อกัน และมีความสามัคคีเพื่อความสันติสุข, ในทางพระพุทธศาสนามีพระวินัยรื้อทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทเพื่อรักษาพระธรรมวินัย 3) กระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขตำบลสวายมีขั้นเตรียมการ ขั้นอบรม ขั้นประเมินผล และขั้นปฏิบัติใกล้เคียง, นิติกรชุมชนต้นแบบ ต้องมีองค์ความรู้ มีทัศนคติที่ดี มีทักษะ มีเครือข่าย และเป็น นักจิตอาสา นักสมานไมตรี นักใกล้เคียง และนักกฎหมายที่ทำงานอย่างมีสติ มีขันติ และมีสันติสุข

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบ; การเสริมสร้างตำบลสันติสุข; ตำบลสวาย

Abstract

This research has objectives which are 1) to study the content analysis and law condition implementation for promoting peaceful sub-district of Sawai Sub-district, Prangkhu District, Sri Sa Ket Province, 2) to study principles, concepts, theories in the development of community legal officers in the modern science and Theravada Buddhism, and 3) to present the process in developing community legal officer model for promoting peaceful sub-district of Sawai Sub-district, Prangkhu District, Sri Sa Ket Province. This is a qualitative research with the population and sampling group of the community leaders from Sawai Sub-district.

The research results revealed that

1) There were problems in the law implementation in Sawai Sub-district. It was found that there was a conflict issue law, an informal debt with the illegal interest charges, the tile deeds registered for mortgage as a bank loan security, outlaw lands, testament, issue on cow and buffalo. 2) The concept of community legal officers in the modern science should have community justice and leaders in reconciling the disputes with mercy, forgiveness, unprejudice, with compassion and harmony for peace. In the Buddhist concept, there should be Phra Vinayathorn to settle any disputes and to preserve the Vinaya. 3) The process in building a community legal officer for promoting a peaceful sub-district of Sawai Sub-district were preparation stage, training stage, evaluation stage, dispute reconciliation stage. An ideal community legal officer should have body of knowledge, positive attitude, skills, networking and also should be a volunteer, reconciliator, mediator, and lawyer who works with mindfulness, tolerance, and peace.

Keywords: Process in building an ideal community legal officer; Promoting a peaceful sub-district; Sawai Sub-district

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันของประเทศไทยที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามความเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้เกิดผลกระทบถึงความเป็นอยู่ การดำรงชีพของประชาชนในสังคมชนบท แม้ว่าในสังคมนั้นๆ จะมีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในชุมชนได้ก็ตาม แต่การเข้าถึงกฎหมายและการอำนวยความสะดวกของกระบวนการยุติธรรม ไม่สามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้อย่างแท้จริง และการพยายามที่จะส่งเสริมและสนับสนุนและเสริมสร้างความรู้และทักษะทางกฎหมายให้กับชุมชนที่ยากจน ยังไม่ทั่วถึงและขาดบุคคลากรที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน การแก้ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาด้านกฎหมายให้แก่ชุมชนยังมีได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในต่างประเทศมีโครงการนักกฎหมายชุมชน (community-based paralegal) หรือนิติกรชุมชน ช่วยชุมชนที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบยุติธรรมให้สามารถแก้ปัญหาทางกฎหมายต่างๆ ได้ แม้นักกฎหมายชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายทนายความ แต่มีข้อดีอยู่หลายประการ คือ 1) นิติกรชุมชนสามารถเล็งเห็นถึงความต้องการทางกฎหมายในชุมชนได้ 2) นิติกรชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วกว่าทนายความ 3) การฝึกอบรมและการจัดหานิติกรชุมชนทำได้ง่ายกว่าและทนายความ 4) การใช้นิติกรชุมชนเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าทนายความ 5) นิติกรชุมชนจะรู้จักความต้องการของชุมชนดีกว่าทนายความ (Phathamhas, 2018)

ผู้วิจัย เป็นผู้มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาหมู่บ้านท่าคอยนาง ให้เป็นหมู่บ้านช่อสะอาดของคณะนักศึกษาในหลักสูตรนักบริหารยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับสูง (นยปส.) รุ่นที่ 5 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) โดยเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน ในหมู่บ้านช่อสะอาด ซึ่งเป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ 4 เชิงปัญญาภาพ โดยใช้หมู่บ้านท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ในการในการอบรมดังกล่าว มีประชาชนเข้ารับการอบรมจำนวน 30 คน หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว มีผู้ผ่านการอบรมทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้เข้ารับการอบรมในการประสานงานกับคณะวิทยากรซึ่งประกอบด้วยสำนักงานคุ้มครองและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย (ส.ค.ช.) สำนักงานอัยการสูงสุดจังหวัดสุรินทร์ ยุติธรรมจังหวัดสุรินทร์ และสภานายความจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ชุมชนต่อไป หลังจากการอบรมดังกล่าวแล้ว การดำเนินการช่วยเหลือชุมชนด้านกฎหมายยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่าหากสามารถพัฒนารูปแบบการสร้างผู้รู้ทางด้านกฎหมายจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อให้เป็นนิติกรชุมชน ที่สามารถให้ความรู้ ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ทำหน้าที่เป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย ประนีประนอม เพื่อร์ับข้อพิพาทหรือข้อขัดปัญหาเพื่อไม่ให้สมาชิกในชุมชน จะสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ (Boon-shoosurt & faculty, 2018)

นักกฎหมายชุมชน (community-based paralegals) หรือนิติกรชุมชนซึ่งอาศัยและทำงานอยู่ในชุมชนอาจใช้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม การแก้ปัญหาแบบทางเลือกต่างๆ เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการจัดการศึกษาให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อช่วยประชาชนในชุมชนให้สามารถ

แก้ปัญหาความขัดแย้งทั้งด้านกฎหมายหรือด้านอื่นของตนได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการในชั้นตำรวจหรือชั้นศาล ซึ่งการที่สามารถยุติข้อขัดแย้งต่างๆ ได้ในชุมชนจะทำให้ข้อขัดแย้งสามารถปรับความเข้าใจกันได้ ตกลงกันได้ โดยไม่เสียเวลานานและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ผลคือชุมชนเกิดความสงบสุข ตามแนวทางพุทธศาสนาที่มีเป้าหมายต่อการใช้ชีวิตที่ “สงบสุข” ดังมีความว่า “สุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี” แนวคิดการพัฒนาหมู่บ้านท่าคอยนาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านศีล 5 ให้เป็นหมู่บ้านช่อสะอาด ได้น้อมนำคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ หลักศีล 5, หลักอคติ 4 เพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข และมีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อเนื่องจากหมู่บ้านช่อสะอาดเป็นตำบลบลช่อสะอาด คือ ตำบลสวย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ผู้วิจัยเลือกตำบลสวย เป็นพื้นที่ศึกษากระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบ โดยจะเติมเต็มกระบวนการระงับข้อพิพาทในชุมชน การให้คำปรึกษา เจริญใกล้เคียง ประนีประนอม เพื่อระงับข้อพิพาทในชุมชน ผู้วิจัยเชื่อว่า นิตกรชุมชนต้นแบบจะสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาช่องว่างทางสังคมในระดับท้องถิ่น ทำให้ชุมชนจะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและแก้ปัญหาข้อพิพาทในชุมชนได้ อันจะทำให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และสภาพปัญหาการใช้กฎหมายเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของตำบลสวย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับนิตกรชุมชนในวิทยาการสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขของตำบลสวย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทวิถีชีวิต และสภาพการใช้กฎหมายเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของตำบลสวย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับนิตกรชุมชนในวิทยาการสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ แบ่งประเภททั้งหลักการ วิธีการหรือแนวทางของกระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบ ตามหลักหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่มีความสัมพันธ์ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคำถามที่ใช้ได้ผ่านกระบวนการเรียบเรียงให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎี และให้อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการตรวจเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 ท่าน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้นำชุมชนในตำบลสวาย และจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ทั้งเชิงเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ จนได้เป็นรูปแบบกระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลในเชิงวิชาการ โดยใช้การเรียบเรียงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำเป็นโมเดลเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยและการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

1. ผลการศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการใช้กฎหมายเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1) การไม่รู้ด้านกฎหมาย ได้แก่ ขาดผู้ให้คำแนะนำด้านกฎหมาย ทำให้เกิดมีปัญหาคความขัดแย้งหรือข้อพิพาททางด้านกฎหมาย เช่น ปัญหาที่อาศัยอยู่ ปัญหาข้อพิพาทเรื่องที่ดิน สปก. มรดก สัญญาที่ดิน ปัญหาการทะเลาะวิวาท การกู้ยืมเงินนอกระบบ ปัญหาโค กระบือบุกรุกเข้าไปในที่ดินของบุคคลอื่น และ ปัญหายาเสพติดในชุมชน เป็นต้น (Cimpinit, 2018) 2) คนในชุมชนมีความโลภ คือ ความต้องการหรือความอยากได้สิ่งของต่างๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาท มีปัญหาความอยากได้ ความไม่รู้ ความไว้วางใจเชื่อใจ ความเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง การใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา ตี๋มสุราจนขาดสติ เป็นต้น (Cimpinit, 2018) 3) วิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทด้านกฎหมาย ใช้วิธีฟ้องร้องคดีต่อศาล เจริจา โกล่เกลี่ย มีวิธีการแก้ปัญหาดังนี้ (1) ใช้กติกาของชุมชนเข้ามาจัดการ (2) นำเรื่องร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน กำนันหรือนายอำเภอ (3) ใช้การพูดจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่พิพาทโดยมีผู้นำชุมชนเป็นคนกลางมาช่วยเจรจา โกล่เกลี่ย (Phragru Udom Puṅkāḍara, 2018) 4) ข้อเสนอคนกลางช่วยเจรจา โกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งให้แก่คู่กรณี โดยคนกลางเข้ามาดูแลจัดการปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ควรมีความรู้ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดี เพื่อให้คำแนะนำ ชี้แนะ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ทางออกของปัญหาได้เป็นอย่างดี (Pantamars, 2018) 5) ข้อเสนอผู้นำชุมชนที่จะให้มาเป็นคนกลาง ก็ควรเป็นผู้ใหญ่ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและมีความเป็นกลาง รวมทั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วน

จังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำรวจ ปลัดอำเภอ หรือควรเป็นนักกฎหมาย ทนายความ หรือผู้มีจิตอาสา แต่ต้องเป็นผู้ประสานประโยชน์ให้คู่กรณีได้รับความเป็นธรรมในระดับที่รับกันได้ มีหลักคุณธรรมหลักเบญจศีล เบญจธรรม สามารถเป็นคนกลางได้ (Pantamars, 2018)

2. แนวคิดนิติกรชุมชนต้นแบบในวิทยาการสมัยใหม่และในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดนิติกรชุมชน เป็นแนวคิดเพื่อเสริมสร้างชุมชนโดยการนำหลักกฎหมายและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยปัญหาในตำบลสวาย ดังนี้

2.1 แนวคิดนิติกรชุมชนในวิทยาการสมัยใหม่ เป็นแนวคิดของการพัฒนาชุมชนโดยนิติกรเพื่อเสริมสร้างความสันติสุข โดยรวม ได้แก่ ความสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชน ทักษะการใช้กฎหมาย การแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ และหลักการพัฒนามนุษย์ โดยการสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) การศึกษา (Education) การอบรม (Training) และการศึกษาดูงาน (Study Tour) (Phillips, 1997) **กล่าวโดยรวม** คือ การเสริมสร้างความสันติสุขในชุมชน การสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ให้เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดในลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีสัมมาอาชีพ มีกิจการที่มั่นคง ชยัน สร้างสรรค์ กระตือรือร้น อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก มีจิตใจเบิกบานร่าเริงไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความประหยัด อาศัยซึ่งกันและกัน ประหยัด ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม มีความสามัคคีอบอุ่นและเป็นเอกภาพ เป็นชุมชนที่แข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม กักตุนหรือกอบโกย เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างมีความสุข (Pong Ngam, 2010)

2.2 แนวคิดนิติกรทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวคิดระงับอธิกรณ์ จึงมีการแต่งตั้งพระวินัยธร เพื่อการแก้ไขปัญหหรือระงับอธิกรณ์โดยใช้อธิกรณ์สมถวิธี เพื่อรักษาพระธรรมวินัย ในงานวิจัยนี้ได้นำหลักธรรมเฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท เช่น สัมมุขาวินัย วิธระงับในที่พร้อมหน้า สติวินัย วิธระงับโดยถือเอาสติเป็นหลัก เยภุยยสิกา การตัดสินใจตามเสียงของคนข้างมาก ตินวัตถารกวินัย วิธีประนีประนอม และหลักธรรมสำหรับนิติกรชุมชน ได้แก่ หลักศีล 5, หลักสิกขา 3, พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4 อคติ 4, และ สัปปุริสธรรม 7 (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2013) อีกนัยยะหนึ่ง นิติกรชุมชนคือความมุ่งสร้างความสันติสุขในชุมชนให้เป็นสังคมที่สื่อถึงการสงบระงับของกิเลส การไม่ทะเลาะแก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง บรรยาภาสแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความมีอันตราย เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล (Phra Bhramakunabhorn (P.A. Payutto), 1997) **กล่าวโดยสรุป** ชุมชนสันติสุข หมายถึง ชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน โดยมีแบบแผน การดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกัน มีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกัน

และกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมานสามัคคี มีความรัก มีน้ำใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ฐานะ มีความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. กระบวนการสร้างนิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข ที่ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดมาวิเคราะห์กำหนดรูปแบบกระบวนการสร้างนิตกรชุมชน โดยผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน ในการทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนิตกรชุมชนต้องเป็นบุคคลที่มี 1) องค์ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมาย 2) ทศนคติ (Attitude) คือ ความรู้สึกที่ดีต่อการแก้ปัญหาในชุมชนให้สงบ โดยใช้สันติวิธี 3) ทักษะ (Skill) คือ ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่นิตกรชุมชน 4) เครือข่าย (Network) (Buasiri A. et al, 2018) คือ ผู้ทำหน้าที่นิตกรชุมชน สามารถติดต่อประสานงานกับเครือข่ายกระบวนการยุติธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และเนื่องจากนิตกรชุมชน เป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่มีในชุมชนมาก่อน และผู้ที่ทำหน้าที่นิตกรชุมชนจะต้องเป็นผู้มีมีจิตอาสา มีจิตเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อให้ชุมชนเกิดความสงบ ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีกระบวนการพัฒนานิตกรชุมชนต้นแบบใน 4 นัก ได้แก่ นักจิตอาสาพัฒนาสันติ นักประสานสมานไมตรี นักไกล่เกลี่ย และนักกฎหมาย ดังนี้ (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2018)

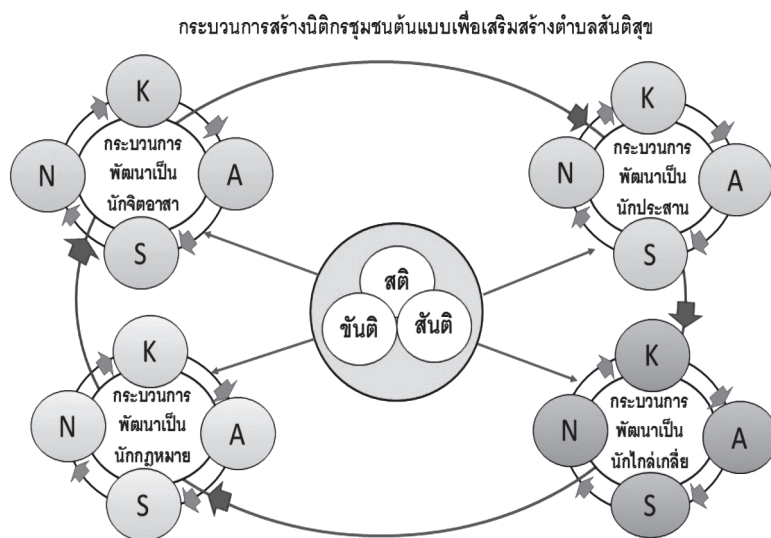
3.1 กระบวนการพัฒนานักจิตอาสาพัฒนาสันติ ต้องมีจิตอาสา เสียสละ มีแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความสันติ โดยการสร้างองค์ความรู้ ทศนคติ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ ขันติ สันติในการเป็นนักจิตอาสา ได้แก่ 1) มีจิตอาสา 2) มีเมตตา กรุณา 3) มีศีลธรรม 4) มีสันติภายใน

2) กระบวนการพัฒนานักประสานสมานไมตรี ต้องเป็นนักเยียวยาทางจิตใจ (Healing) โดยการสร้างองค์ความรู้ ทศนคติ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการประสานไมตรี ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วม 2) รู้จักสื่อสาร 3) เสริมสร้างกันและกัน 4) เกื้อหนุนพึ่งพากัน

3) กระบวนการพัฒนานักไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่เป็นกลาง มีกฎเกณฑ์กติกา มีทักษะมุ่งสันติ โดยการสร้างองค์ความรู้ ทศนคติ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ 1) ทักษะสันติ 2) ทักษะการฟังและการพูด 3) ทักษะการไกล่เกลี่ย 4) ทักษะการบันทึก

4) กระบวนการพัฒนานักกฎหมาย ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายและเข้าใจการอยู่ด้วยกัน โดยการสร้างองค์ความรู้ ทศนคติ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการเป็นนักกฎหมายชุมชน ได้แก่ 1) รู้บริบทชุมชน 2) รู้กฎหมาย 3) รู้รักสามัคคี 4) รู้รักสันติสุข

จากการศึกษาและวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำเสนอในรูปแบบของแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนานิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

จากกระบวนการพัฒนานิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ผู้วิจัยอธิบายความหมายได้ดังนี้

K = Knowledge องค์ความรู้ หมายถึง ชาวตำบลสวายจะต้องสร้างองค์ความรู้ด้านกฎหมาย เข้าอบรมหรือพัฒนาเป็นนิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

A = Attitude ทศนคติ หมายถึง ชาวตำบลสวายจะต้องปรับทัศนคติให้มีความยึดหยุ่นด้านมุมมอง ความเชื่อ ค่านิยมของชุมชน ที่เคยปฏิบัติสืบต่อๆ กันมา หรือการซึมซับรับรู้แนวคิดใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติแก้ปัญหาในชุมชน

S = Skill ทักษะ หมายถึง ชาวตำบลสวายมีความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่นิตกรชุมชน รวมถึงการประกอบอาชีพร่วมกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน โปร่งใส สุจริต เชื่อใจ ศรัทธาเชื่อมั่น ความชัดเจนในข้อมูลข่าวสารที่สามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว

N = Network เครือข่าย หมายถึง ชาวตำบลสวายหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่นิตกรชุมชนจะต้องมีเครือข่าย ยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมจังหวัด หน่วยงานในตำบล หน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ สังกัด กระทรวง ยุติธรรม เข้ามาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานนิตกรชุมชนโดยตรง จะทำให้การทำงานของนิตกรชุมชนเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาให้ขยายไปสู่ชุมชนต่างๆ ได้

จากภาพแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาอธิบายกระบวนการพัฒนานิตกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ได้ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนานักจิตอาสาพัฒนาสันติ จะต้องมิจิตอาสา เสียสละ มีแนวคิดพัฒนาชุมชนให้มีความสันติสุข โดยการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ และมีสติ ขันติ สันติในการเป็นนักจิตอาสา (Peruse, 2018) โดยเฉพาะกระบวนการทางความคิด Mindset ของคนที่จะมาทำงานเป็นนิติกรชุมชน จะต้องมิจิตอาสาพัฒนาสันติ คือ มิจิตเมตตา มีศีลธรรม และมีความสันติภายในใจ มีแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความสันติสุข ดังนี้ 1) การมิจิตอาสา คือ มิจิตที่จะช่วยผู้อื่น มีความเสียสละ มิจิตอาสาพัฒนาสันติในชุมชน 2) การมีเมตตา กรุณา คือ เป็นผู้มิจิตใจดี คิดดี มีเมตตา กรุณา และมีความตระหนักรู้ในหลักเมตตาธรรม 3) การมีศีลธรรม คือ เป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงาม เป็นแรงผลักดันให้ผู้คนยึดถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นแรงผลักดันเชิงศีลธรรมอันเป็นบรรทัดฐานสากลให้ปฏิบัติร่วมกันอย่างสันติสุข 4) การมีสันติภายใน คือ การมีจิตสงบ ใจสบาย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” “จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้” และเมื่อจิตที่ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาจะนำไปสู่ “สันติภายใน” จึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตใจของชาวบ้านในชุมชนได้

2. กระบวนการพัฒนานักประสานสมานไมตรี คือ การเป็นนักเยียวยาทางจิตใจ (Healing) โดยการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการประสานไมตรี ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การรู้จักสื่อสาร การเสริมสร้างกันและกัน การเกื้อหนุนพึ่งพากัน เพื่อเสริมสร้างสันติและความสมานไมตรีในชุมชนดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม คือ มีแนวคิดเพื่อส่วนร่วม มองเห็นประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลักและมีเป้าหมายร่วมกับชุมชน 2) การมีรู้จักสื่อสาร คือ เป็นผู้เข้าใจหลักการพูด พูดมีเหตุมีผลที่เรียกว่า ปิยวาจา คือมีวาจาน่ารัก พูดดีมีคุณค่า เป็นสื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจอันดี คนที่พูดดี จะช่วยให้การทำงานสำเร็จ 3) การเสริมสร้างกันและกัน คือ ดูแล และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต้องเป็นผู้ที่ช่วยประสานรอยร้าว เสริมสร้างสามัคคี เพื่อให้สมัครสมานสามัคคีที่ดีในชุมชน 4) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน คือ การอาศัยพึ่งพากันและกัน บริกษา หรือเพื่อประโยชน์สุขในชุมชน เป็นแรงผลักดันให้เกิดความเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และกลายเป็นการสื่อสารสัมพันธ์อันดีต่อกัน

3. กระบวนการพัฒนานักไกลเกลี่ย คือ ผู้แก้ไข ต้องทำหน้าที่เป็นกลาง มีกฎเกณฑ์กติกา มีทักษะมุ่งสันติ โดยการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการไกลเกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ ทักษะสันติ ทักษะการฟังและการพูด ทักษะการไกลเกลี่ย และทักษะการบันทึก ยึดหลักกฎเกณฑ์กติกา เป็นแกนกลาง โดยมีทักษะในการไกลเกลี่ยดังนี้ 1) ทักษะสันติ คือ ความรู้ความเข้าใจในการไกลเกลี่ยข้อพิพาท ฉลาดในการแก้ปัญหา 2) ทักษะการฟังและการพูด คือ เป็นการเป็นนักฟังและนักเจรจา ดังที่เรียกกันว่า “ฟังด้วยดียอมมีปัญญา” และการพูดดี พูดมีเหตุมีผล เรียกว่าการพูดดีมีคุณค่า เป็นสื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจอันดี คนที่พูดดี จะช่วยให้การทำงานสำเร็จ 3) ทักษะการไกลเกลี่ย คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นกลาง ผู้เป็นปากเป็นเสียงแทน จะไม่พูดสนับสนุนหรือพูดในนามของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นมิตรกับทุกฝ่ายและปฏิบัติต่อทั้งสองฝ่ายเท่าเทียมกัน 4) ทักษะการบันทึก คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ เรื่องที่เกิดขึ้น เป็นนักจด นักจำ ทำรายงานได้ทุกเรื่อง และไกลเกลี่ยข้อพิพาทได้ทุกโอกาส

4. กระบวนการพัฒนานักกฎหมาย ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายและเข้าใจการอยู่ด้วยกัน โดยการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ มีเครือข่าย และมีสติ มีขันติ มีสันติในการเป็นนักกฎหมายชุมชน ได้แก่ การรู้บริบทชุมชน การรู้กฎหมาย การรู้รักสามัคคี การรู้รักความสันติสุข และการเป็นนักกฎหมายในชุมชน จะต้องประกอบด้วย 1) การรู้บริบทชุมชน คือ รู้สภาพพื้นที่ในชุมชน การรู้รักสามัคคีและเข้าใจวัฒนธรรมความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตตามวิถีท้องถิ่น 2) การรู้กฎหมาย คือ รู้กฎหมายพื้นฐานที่สำคัญจำเป็นกับชุมชน และสามารถใช้กฎหมายแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างเหมาะสม 3) การรู้รักสามัคคี คือ มีจิตรักความสามัคคี ความสมานฉันท์ ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล ประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี ทำให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันถือเป็นฐานใจให้นิยมยินดีในชุมชน และ 4) การรู้รักสันติสุข คือ รักความสันติในชุมชน จะเป็นการสร้างสังคมที่คนเห็นต่าง แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (Peaceful Coexistence) เครื่องมือในการสร้างความปรองดองเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ผลการนำกระบวนการพัฒนานิติกรชุมชน ไปทดลองใช้โดยการจัดฝึกอบรม

การนำกระบวนการพัฒนานิติกรชุมชนต้นแบบ ไปทดลองใช้โดยการฝึกอบรมนิติกรชุมชนต้นแบบ ในตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2561 ณ โรงเรียนสวายพิทยาคม มีอาสาสมัครเข้ารับการอบรมอาสาสมัคร จำนวน 20 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการให้ทำแบบทดสอบทั้งก่อนและหลังการอบรม (Pre-test and Post-test) โดยใช้แบบทดสอบ พบว่า 1) ก่อนเข้าอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อหลังจากการเข้าอบรมแล้ว พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมทุกด้าน พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 2) ผลจากการให้ผู้เข้ารับการอบรมกรอกตอบแบบประเมินการอบรมนิติกรชุมชนต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข สรุปผลการอบรมโดยภาพรวม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก 3) ผู้ผ่านการอบรมมั่นใจว่าสามารถนำความรู้จากการอบรมไปปฏิบัติหน้าที่นิติกรชุมชนได้จริง

หลังจากผ่านกระบวนการอบรมแล้ว ปรากฏว่านิติกรชุมชนต้นแบบได้ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมจำนวน 4 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่องกรณีลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2561 นิติกรชุมชนต้นแบบไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ผลการไกล่เกลี่ย โดยทั้งสองฝ่ายเจรจาตกลงกันในวันรุ่งขึ้น ลูกหนี้ได้นำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย

2) เรื่องกรณียืมโฉนดที่ดินไปค้ำประกัน เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2561 นิติกรชุมชนต้นแบบไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท ผลการไกล่เกลี่ย นิติกรชุมชนต้นแบบทำบันทึกข้อตกลงให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายทำสัญญา

ข้อตกลงกันว่า เมื่อได้รับเงินโครงการชะลอการทำงานปี 2561 และปี 2562 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมาทำสัญญาให้ชัดเจนอีกครั้ง โดยจะระบุวันเวลาให้ชัดเจนอีกครั้ง เพื่อเอาโฉนดที่ดิน ออกจากการทำสัญญา จำนองคืนให้แก่เจ้าของโฉนดต่อไป

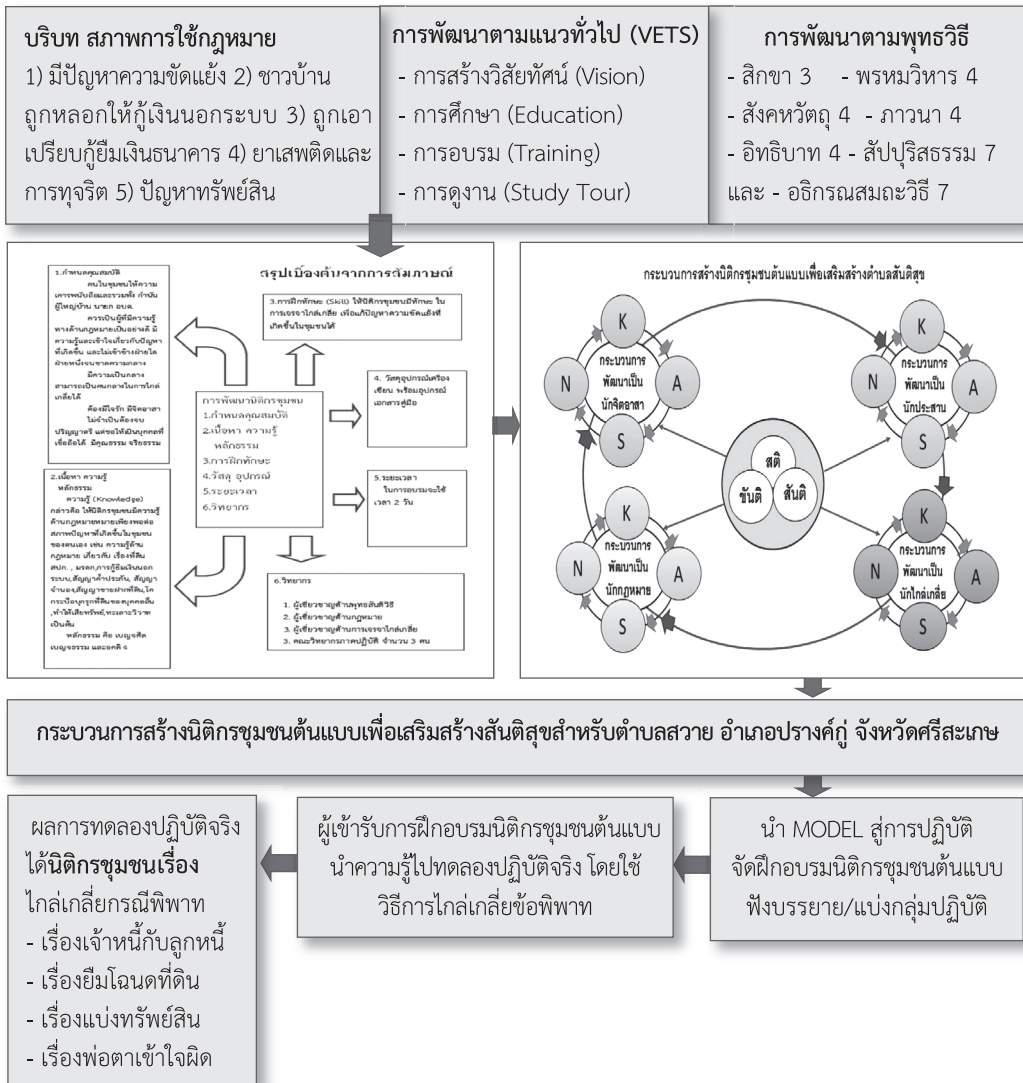
3) เรื่อง กรณีการแบ่งทรัพย์สิน เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2562 นิติกรชุมชนต้นแบบไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทการแบ่งทรัพย์สิน ผลการไกล่เกลี่ย นิติกรชุมชนต้นแบบได้ทำบันทึกข้อตกลงให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายทำสัญญาข้อตกลงกันไว้ โดยได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานสำคัญ

4) เรื่องกรณีพ่อบุญตาเข้าใจผิด เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 นิติกรชุมชนไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างพ่อบุญตาและลูกเขย ผลการไกล่เกลี่ยนิติกรชุมชนสามารถทำให้คู่กรณี ได้ทราบความจริงว่า ลูกสาวเป็นคนทำ และลูกสาวยอมรับผิดด้วยการขอขมา ฝ่ายพ่อให้อภัย จึงทำให้เข้าใจกันได้ด้วยดี

จากกรณีดังกล่าวทั้ง 4 เรื่องข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นิติกรชุมชนต้นแบบที่ผ่านการอบรมตามกระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข ตามภาพที่ 1 สามารถทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างนิติกรชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุขของตำบลสวย อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเรียบร้อยแล้ว และเนื่องจากนิติกรชุมชน เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับชุมชนทุกพื้นที่ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปเป็นองค์ความรู้ดังภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ควรให้มีหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ เข้ามาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานนิไตรชุมชนโดยตรง เพราะจะทำให้การทำงานของนิไตรชุมชน เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาให้ขยายไปสู่ชุมชนต่างๆ ได้ ซึ่งต้องศึกษาและวิจัยต่อไปว่าหน่วยงานใดควรเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

2) สถานายความซึ่งมีโครงสร้างองค์กร ที่กระจายครอบคลุมทั่วประเทศ ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการถ่ายทอดให้ความรู้เพื่อพัฒนานิไตรชุมชนหรือไม่ และงบประมาณค่าใช้จ่ายในกระบวนการสร้างนิไตรชุมชนทั่วประเทศควรให้รัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยในเชิงลึกดังนี้

- 1) ศึกษาการสร้างนิไตรชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างสังคมสันติสุข ตำบล อำเภอ จังหวัดอื่น
- 2) ศึกษาเกี่ยวกับ สถานายความ ซึ่งมีโครงสร้างองค์กร ที่กระจายครอบคลุมทั่วประเทศ เช่น ศึกษาการว่าความ, ผลกระทบ, ผลดี และผลเสีย ปัญหาของนิไตรในชุมชน
- 3) ศึกษาการนำหลักการเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธไปสร้างความปรองดองในสังคมไทย

References

- Buasiri A. et al. (2018). MCU, side Buddhism expert. *Focus Group discussions*, October, 19.
- Boon-shoosurt D. and faculty, (2018). “*The trend in repairing, community Problem for building Tumbol clean bouquet*, : case study Sawai Sub-district, Prangkhu District, Srisaket Provigce” technical article, peace Buddha associates foreign countries technical and social serve, (the auditorium, turnback 48 year), make in principle peace formula studies.
- Cimpinit M. (2018). Village headman, 5 house Tumbol, Sawai, Prangkhu, Srisaket. *Interview*, October, 8.
- Phillips N.. (1997). *Innovative, Management: A Pragmatic Guide to New Techningues*. London: Pitman Publishing.
- Phra Bhramakunabhorn (P.A. Payutto). (1997). *A Constitution for Living: Thai Version*. (82nd ed.). Bangkok: Pimsuay.
- Pong Ngam K.. (2010). *Self-management of the community and local*. Bangkok: Borpit Printing.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2013) *Untidy thorn raft is red, from the conflict to calmness community*, deep clear, retrieved Aug 23, 2018, From www.komchadluek.net.
- Phramaha Hansa Dhammahāso, (2018). MCU side Buddhism expert. *Focus Group discussion*, October, 19.
- Phragru Udompuññāda. (2018). Temple house The Secretariat of the Senate abbot, Tumbol, Sawai, Prangkhu, Srisaket. *Interview*, October, 8.
- Peruse M.. (2018). Village headman, 5 house Tumbol, Sawai, Prangkhu, Srisaket. *Interview*, October, 8.
- Pantamars S. (2018). Village headman, 5 house Tumbol, Sawai, Prangkhu, Srisaket. *Interview*, October, 8.
- Phathamhas S.. (2018). Village headman, 10 house Tumbol, Tumbol, Sawai, Prangkhu, Srisaket. *Interview*, October, 8.